

GLOSA

Nieważność uchwały rady nadzorczej spółki akcyjnej — glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 5.10.2017 r. (I PK 287/16)

Invalidity of a resolution of the supervisory board of a joint-stock company — a gloss to the judgment of the Supreme Court of 5 October 2017 (I PK 287/16)

dr Aleksandra Sikorska-Lewandowska

E-mail: asl@umk.pl, nr ORCID 0000-0002-3234-2502

Streszczenie

Przedmiotem glosy jest wyrok Sądu Najwyższego, Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z 5.10.2017 r., w którym oddalono skargę kasacyjną powoda — byłego członka zarządu spółki akcyjnej — w przedmiocie powództwa o zasądzenie odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy na skutek stwierdzenia, że aneks do umowy o pracę był nieważny, gdyż został zawarty na podstawie nieważnej uchwały rady nadzorczej spółki kapitałowej. Powyższe orzeczenie Sądu Najwyższego zasługuje na pełną aprobatę, w tym, w szczególności, stwierdzenie nieważności uchwały rady nadzorczej spółki kapitałowej, podjęte przy rozstrzygnięciu powództwa ze stosunku pracy opartego na aneksie do umowy o pracę zawartym na podstawie uchwały rady nadzorczej.

Słowa kluczowe: uchwała rady nadzorczej spółki akcyjnej, nieważność uchwały, rada nadzorcza

Summary

The subject of the gloss is the judgment of the Supreme Court, Chamber of Labour, Social Insurance, and Public Affairs of 5 October, 2017, which dismissed the cassation of a complaint of a plaintiff, a former member of the management board of a joint-stock company, regarding an action to pay severance pay for termination of employment. This dismissal was owing to the fact that the annex to the employment contract was invalid, because it was concluded on the basis of an invalid resolution of the supervisory board of a company. The above decision of the Supreme Court deserves full approval, including, in particular, the ascertainment of invalidity of the resolution of the supervisory board of a company, taken at the settlement of an action regarding an employment relationship based on an annex to the employment contract, entered into on the basis of a resolution of a supervisory board.

Key words: resolution of supervisory board of a join-stock company, invalidity of resolution, supervisory board

JEL: K2, K22

Teza wyroku Sądu Najwyższego z 5.10.2017 r. (I PK 287/16)

1. Podmiot działający w imieniu pracodawcy bez wymaganego prawem umocowania nie legitymuje się statusem osoby wyznaczonej do dokonywania ważnych i prawnie skutecznych czynności z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 3¹ Kodeksu pracy.

2. W sprawach z zakresu prawa pracy sądy pracy są uprawnione do suwerennej oceny ważności uchwał organów kolegialnych spółek kapitałowych w przedmiocie spornych uprawnień ze stosunku pracy członka zarządu spółki kapitałowej, bez względu na potencjalne lub terminowe zaskarżenie takich uchwał w trybie przepisów Kodeksu spółek handlowych.

3. Nieważne jest przyznanie członkowi zarządu spółki kapitałowej prawa do jakichkolwiek świadczeń ze stosunku pracy przez podmiot nieuprawniony, który działał bez lub

z przekroczeniem wymaganego prawem umocowania do dokonywania za pracodawcę czynności z zakresu prawa pracy z członkiem zarządu tj. z naruszeniem art. 379 § 1 i art. 388 § 1 i 3 Kodeksu spółek handlowych oraz art. 31 Kodeksu pracy.

Sąd Najwyższy wyrokiem z 5.10.2017 r., I PK 287/16, LEX nr 2407827, oddalił skargę kasacyjną powoda — byłego członka zarządu spółki akcyjnej w przedmiocie powództwa o zasądzenie odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy, uznając, że aneks do umowy o pracę był nieważny, gdyż został zawarty na podstawie nieważnej uchwały rady nadzorczej spółki kapitałowej. Wyrok ten został wydany przez Izbę Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, a rozstrzygnięcie wymagało od składu orzekającego dokonania pogłębionej analizy przepisów ustawy z 15.09.2000 r. — Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.), dalej k.s.h., oraz ustawy z 23.04.1964 r. — Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145), dalej k.c., w przedmiocie nieważności czynności prawnej. Wydany wyrok zasługuje na pełną akceptację i stanowi przykład właściwego zastosowania regulacji *stricte* cywilnoprawnych o charakterze fundamentalnym, do jakich należą ważność uchwał organów spółek oraz sankcja bezwzględnej nieważności czynności prawnej.

Stan faktyczny

Przedmiotem powództwa było roszczenie byłego członka zarządu spółki akcyjnej kierowane wobec tej spółki o wypłatę odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy. Źródłem prawa do odprawy były postanowienia aneksu do umowy o pracę, zawartego z tym członkiem zarządu jednoosobowo przez przewodniczącego rady nadzorczej, na podstawie uchwały rady nadzorczej podjętej w trybie pisemnym. Pozwana spółka podnosiła zarzut nieważności aneksu oparty na zarzucie nieważności uchwały rady nadzorczej jako powziętej niezgodnie z przepisami prawa, gdyż bez wiedzy i bez oddania głosu przez jednego z trzech członków tej rady nadzorczej. Sąd Najwyższy, dokonując analizy przepisów Kodeksu spółek handlowych oraz Kodeksu cywilnego, uznał tę uchwałę rady nadzorczej za nieważną, a w konsekwencji aneks zawarty w imieniu spółki przez przewodniczącego rady nadzorczej na podstawie tej uchwały — także za nieważny. Wobec takich ustaleń, powództwo zostało oddalone, a w uzasadnieniu orzeczenia zamieszczone zostały, oprócz merytorycznej oceny sprawy, również krytyczne uwagi wobec nagannego zachowania przewodniczącego rady nadzorczej, który zawarł z członkiem zarządu aneks do umowy o pracę przyznający mu wysoką odprawę pieniężną.

Uzasadnienie wyroku jest dość obszerne i porusza wiele istotnych kwestii dotyczących wykładni i stosowania przepisów Kodeksu spółek handlowych oraz innych regulacji. Na tle tego rozstrzygnięcia wyłaniają się, warte omówienia, liczne zagadnienia natury teoretycznej oraz praktycznej z zakresu prawa spółek i prawa cywilnego oraz styku tych regulacji z przepisami prawa pracy.

Charakter prawny uchwały rady nadzorczej

Rozstrzygnięcie sprawy nie ograniczało się jedynie do zbadania treści spornego aneksu do umowy o pracę, lecz wymagało ustosunkowania się do licznych problemów prawnych, które pojawiły się na tle stanu faktycznego. Konieczne było zajęcie stanowiska co do ważności uchwały rady nadzorczej, w wykonaniu której zawarto sporną umowę modyfikującą stosunek pracy. Sąd uznał uchwałę rady nadzorczej spółki akcyjnej za nieważną, przywołując jako podstawę prawną art. 58 § 1 k.c. W wyroku tym nie została wprost wymieniona uchwała składu siedmiu sędziów SN z 2013 r., w której przyjęto, że uchwały zarządu, rady nadzorczej i komisji rewizyjnej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz uchwały zarządu i rady nadzorczej spółki akcyjnej podlegają zaskarżeniu w drodze powództwa o ustalenie (art. 189 ustawy z 17.11.1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm., dalej k.p.c., w zw. z art. 58 k.c.) (uchwała SN (7) z 18.09.2013, III CZP 13/13, OSNC 2014/3, poz. 23). W tej uchwale SN w odniesieniu do wadliwych uchwał rady nadzorczej spółek kapitałowych odrzucił możliwość stosowania *per analogiam* przepisów Kodeksu spółek handlowych w przedmiocie zaskarżenia uchwał zgromadzeń wspólników. Niewątpliwie jednak skład orzekający w głosowanym wyroku kierował się w swym rozstrzygnięciu stanowiskiem wyrażonym w przywołanej uchwale, jak również poglądami doktryny (Bilewska, 2010, s. 303; Sołtysiński, Opalski, 2010, s. 4).

Uchwała rady nadzorczej dotyczyła wyrażenia zgody na zawarcie z członkiem zarządu aneksu do umowy o pracę, który obejmował w swej treści zmianę warunków zatrudnienia w postaci przyznania temu członkowi zarządu prawa do dodatkowej odprawy po ustaniu stosunku pracy. Przedmiotem uchwały było więc ustalenie przez uprawniony organ — radę nadzorczą — treści zobowiązań spółki z zakresu prawa pracy wobec członka jej zarządu. Uchwała miała więc na celu dokonanie zmiany w stosunku pracy łączącym piastuna organu ze spółką; zgodnie bowiem z art. 379 § 1 k.s.h. rada nadzorcza reprezentuje spółkę w umowach z członkiem zarządu. Uchwała taka niewątpliwie stanowiła czynność prawną, gdyż wywoływała skutki cywilnoprawne w sferze prawnej spółki akcyjnej, jak również członka jej zarządu, gdyż bezpośrednio prowadziła do zawarcia między stronami aneksu do umowy o pracę, a zarazem warunkowała jego ważność.

Tradycyjnie wśród czynności prawnych wyróżnia się czynności jednostronne, umowy oraz właśnie uchwały (Radwański, 2008, s. 181). Uchwała stanowi wyraz woli rady nadzorczej jako organu spółki (Popiołek, 2013, s. 891). W doktrynie prawa spółek wskazano, że uchwały organów korporacyjnych zmierzają do wywołania skutków prawnych i z tego względu posiadają cechy czynności prawnych (Marszałkowska-Krześ, 1998, s. 26). Podkreśla się także, że skutki te dotyczą praw i obowiązków spółki, wspólników i członków organów, przy czym nawet jeśli uchwała nie wywołuje skutków cywilnoprawnych w tradycyjnym ujęciu, należy zaliczać ją do czynności prawnych (Sołtysiński, 2010, s. 589). Również w doktrynie prawa spółdzielczego przyjmuje się cywilnoprawny charakter uchwał organów spółdzielni (PiekarSKI, 1960, s. 1607; Krzekotowska, 1986, s. 42). Stosunki wewnętrzne w spółkach, po-

dobnie jak stosunki wewnętrzne w spółdzielniach, mają charakter cywilnoprawny, stąd dopuszczalność stosowania przepisów Kodeksu cywilnego w sprawach nieuregulowanych w tych ustawach. Dodatkowo przepis art. 2 k.s.h. przewiduje stosowanie wprost albo odpowiednio przepisów Kodeksu cywilnego, a więc pozwala oceniać uchwały rady nadzorczej jako czynności prawne w świetle przepisu art. 58 k.c. Uchwała, której dotyczy głosowane orzeczenie, miała za przedmiot wyrażenie zgody na zawarcie aneksu do umowy o pracę, a więc bez wątplenia wywoływała skutki w sferze cywilnoprawnej — bezpośrednio wpływała bowiem na ukształtowanie stosunku prawnego pomiędzy spółką akcyjną a członkiem jej zarządu.

Charakter prawny tej uchwały rady nadzorczej, jako czynności wywołującej skutki w sferze cywilnoprawnej, uzasadniał zastosowanie przepisu art. 58 § 1 k.c. oraz, wobec licznych uchybień, stwierdzenie jej bezwzględnej nieważności.

Sankcja nieważności uchwały

Stwierdzenie nieważności uchwały rady nadzorczej spółki akcyjnej skutkowało automatycznie przyjęciem, że nieważna była czynność prawna w postaci zmiany umowy o pracę, dokonana na podstawie tej uchwały. Sankcja bezwzględnej nieważności jest bowiem najostrejszą sankcją prawa cywilnego i oznacza, co do zasady, że czynność prawna nie wywołuje zamierzonych skutków prawnych (Wolter, Ignatowicz, Stefaniuk, 2018, s. 416). W doktrynie wyjaśniono, że sankcja nieważności bezwzględnej ma charakter pierwotny, a nie następczy, co oznacza, że już w chwili jej dokonywania nie wystąpiły normatywne przesłanki jej ważności (Gutowski, 2012, s. 372). Czynność nieważna bezwzględnie nie wywołuje skutków prawnych od momentu jej dokonania, czyli od początku (*ab initio*), a że występuje z mocy samego prawa (*ex lege, ipso iure*) — nie ma potrzeby dokonywania jakichkolwiek czynności dla spowodowania takiego skutku. Skoro podjęta przez radę nadzorczą uchwała była dotknięta ciężką wadą, skutkującą jej nieważnością, nie mogła ona stanowić umocowania do dokonania innej czynności prawnej. Przyjmuje się bowiem, że czynność prawna bezwzględnie nieważna nie wywołuje skutku prawnego wobec nikogo, czyli nieważność dotyczy wszystkich podmiotów prawa — jest to cecha skuteczności *erga omnes*. Z tego powodu każda osoba może powołać się na nieważność czynności, nie tylko będąca jej stroną (Radwański, 2008, s. 443), poprzez wytoczenie powództwa lub podniesienie zarzutu nieważności i to bez ograniczeń czasowych. Roszczenie o ustalenie nieważności nie ulega więc przedawnieniu (wyrok SN z 27.08.1976 r., II CR 288/76, OSNCP 1977/5-6, poz. 91, oraz wyrok SN z 1.03.1963 r., III CR 193/62, OSNCP 1964/5, poz. 97).

Przesłanki nieważności czynności prawnej zostały zawarte w przepisie art. 58 k.c., w którym wymieniono sprzeczność z prawem lub zasadami współżycia społecznego oraz cel obejścia ustawy; ponadto przyjmuje się, że nieważność zaistnieje także w razie wystąpienia następujących wad oświadczenia woli: brak świadomości lub swobody, pozorność (prawnie relewantne wady oświadczenia woli) oraz w przypadku niedo-

chowania formy zastrzeżonej *ad solemnitatem* przy dokonywaniu czynności prawnej (Gutowski, 2012, s. 181).

W przypadku uchwały rady nadzorczej spółki akcyjnej podstawową przesłanką stwierdzenia jej nieważności będzie sprzeczność z przepisami prawa, a więc naruszenie regulacji art. 388 k.s.h., która określa przesłanki ważności podjęcia uchwały. Nie można wykluczyć wystąpienia również innych podstaw stwierdzenia nieważności uchwały rady nadzorczej spółki kapitałowej.

Podjęcie uchwały w trybie pisemnym

Z uzasadnienia wyroku wynika, że Sąd Najwyższy uznał uchwałę rady nadzorczej za nieważną z powodu naruszenia regulacji proceduralnej, a więc powzięcia uchwały w sposób sprzeczny z prawem. Jeden z trzech członków rady nadzorczej nie został bowiem zawiadomiony o treści podejmowanej uchwały, a więc w konsekwencji nie oddał głosu. Przepis art. 388 § 3 k.s.h. stanowi, że podejmowanie uchwał przez radę nadzorczą w trybie pisemnym jest dopuszczalne tylko w przypadku, gdy statut tak stanowi. Uchwała jest ważna, gdy wszyscy członkowie rady nadzorczej zostali powiadomieni o treści projektu uchwały. Natomiast zgodnie ze statutem pozwanej spółki rada nadzorcza mogła podejmować uchwały w trybie pisemnym, przy czym wymagane było oddanie głosu przez każdego z członków rady nadzorczej.

Już samo niepowiadomienie członka rady nadzorczej o treści projektu uchwały naruszało przepis ustawy — art. 388 § 3 k.s.h., a więc skutkowało jej nieważnością, gdyż ta sankcja wprost została w tej regulacji wskazana. Zaskarżenie uchwały rady nadzorczej następuje na podstawie art. 189 k.p.c., gdyż przepisy Kodeksu spółek handlowych nie przewidują specjalnego trybu zaskarżenia takich uchwał (Rodzyńkiewicz, 2014, s. 415), a więc podstawą nieważności uchwały będzie przepis art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 388 § 3 k.s.h.

Statut pozwanej spółki dodatkowo stanowił, że uchwała podejmowana w trybie pisemnym wchodzi w życie z dniem oddania głosu przez ostatniego z jej członków. W świetle tego postanowienia statutu projekt uchwały nie mógł stać się uchwałą, skoro nie doszło do oddania głosu przez trzeciego z członków rady nadzorczej. Przepisy Kodeksu spółek handlowych odnoszące się do uchwał rady nadzorczej mają często charakter dyspozytywny i dopuszczają odmienną regulację tych kwestii w umowie spółki z o. o. lub statucie spółki akcyjnej (Bilewska, 2010, s. 303). Wyłania się tu istotne zagadnienie skuteczności postanowień statutu spółki regulujących przesłanki powzięcia uchwały oraz sankcji ich naruszenia. W pierwszej kolejności należy dokonać oceny zapisu zawartego w statucie, uzależniającego „wejście w życie” uchwały, a więc fakt jej podjęcia, od oddania głosu przez wszystkich członków rady nadzorczej. Można przyjąć, że skoro użyto określenia „wejście w życie”, to chodzi nie tyle o ważność uchwały, co w ogóle o jej istnienie, a więc podjęcie przez właściwie działający organ. Zgodnie z przepisem art. 38 k.c. osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie. Z tej regulacji wynika,

że statut, obok ustawy, stanowi podstawę działania organu oraz może określać sposób jego działania. Konieczność oddania głosów przez wszystkich członków rady nadzorczej może być uznana za specyficzny wymóg kworum, a więc w tym wypadku — konieczność uczestnictwa 100% członków organu w procesie podejmowania uchwały; nie chodziło bowiem o jednogłośnie podjęcie uchwały, lecz o oddanie głosu przez każdego z piastunów organu. Z przepisu art. 388 § 1 zd. 2 k.s.h. wynika dopuszczalność określenia w statucie surowszego wymogu kworum niż obecność na posiedzeniu rady nadzorczej co najmniej połowy jej członków.

Przepis art. 388 § 3 k.s.h. ustanawiający dopuszczalność głosowania w trybie pisemnym, który został w przedmiotowej sprawie zastosowany, nie odnosi się do zagadnienia kworum; być może dlatego, że nie można w tym wypadku mówić o posiedzeniu organu. W odniesieniu do zagadnienia kworum oraz sposobu obliczania większości głosów w przypadku przeprowadzenia głosowania pisemnego rady nadzorczej w piśmiennictwie zaprezentowano kilka stanowisk (szczegółowo omawia to zagadnienie Piniór, 2010, s. 784–785). Większość doktryny przyjmuje, że wystarczy, aby głosy oddała połowa członków rady, skoro taki wymóg jest sformułowany dla podejmowania uchwał na posiedzeniach (Szwaja, 2013, s. 797; Kidyba, 2017, s. 506; Czerniawski, 2004, s. 407).

W doktrynie nie jest kwestionowana dopuszczalność wprowadzenia w statucie dodatkowych wymogów w zakresie uregulowanym w art. 388 § 3 k.s.h. (Krysiak, 2018, s. 1487). W omawianej sprawie w statucie spółki akcyjnej znalazło się postanowienie, zgodnie z którym konieczne było oddanie głosu przez każdego z członków rady nadzorczej. Wprowadzenie w statucie spółki akcyjnej takiej przesłanki powzięcia uchwały w trybie pisemnym przez radę nadzorczą należy uznać za dopuszczalne i zgodne z przepisem art. 388 k.s.h. Zakwalifikowanie tego wymogu jako specyficznego kworum prowadzi do wniosku o niepowzięciu uchwały w sytuacji, gdy jeden z członków organu nie zagłosował. Kworum służy bowiem do stwierdzenia zdolności organu do podjęcia uchwały. W efekcie takiego ujęcia należy przyjąć, że uchwała nie została podjęta, gdyż oświadczenie woli organu nie zostało skutecznie złożone. W orzecznictwie SN można odnaleźć judykaty, zgodnie z którymi uchwała podjęta na zebraniu nieuprawnionych w liczbie nieosiągającej wymaganego kworum jest uchwałą nieistniejącą (tak SN w wyrokach: z 30.09.2004 r., IV CK 713/03, OSNC 2005/9, poz. 160; z 12.05.2006 r., V CSK 59/06, LEX nr 200907; z 13.03.1998 r., I CKN 563/97, OSNC 1998/12 poz. 205; z 4.01.2008 r., III CSK 238/07, LEX nr 445167). Nieistnienie uchwały jest cięższym gatunkowo stanem niż nieważność uchwały.

Problematyka sankcji, w przypadku sprzeczności uchwały rady nadzorczej z postanowieniami statutu, jest przedmiotem rozważań doktryny. Nie ma jednolitej koncepcji co do kwalifikacji przypadku naruszenia przez uchwałę wymogów wynikających ze statutu, zaproponowano stosowanie *per analogiam* przepisów o uchyleniu uchwały zgromadzenia wspólników spółki kapitałowej (Sikorska-Lewandowska, 2013b, s. 45) bądź stosowanie *per analogiam* niektórych tylko regulacji, tj. dotyczących terminów zaskarżenia oraz skutków uchylenia uchwały (Bilewska, 2010, s. 309), wreszcie uznano, że

należy przyjąć w takim przypadku wystąpienie sankcji nieważności uchwały na podstawie art. 35 i art. 38 w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h. (Saczywko, 2014, s. 53). Przedstawiciele doktryny są zgodni co do tego, że nie można akceptować w obrocie prawnym uchwał podjętych przez radę nadzorczą z naruszeniem postanowień wynikających ze statutu lub umowy spółki, gdyż stan taki skutkowałby odebraniem umowie lub statutowi spółki w istocie mocy wiążącej; problem sprowadza się do odnalezienia podstawy dla zastosowania sankcji nieważności wobec braku takiej regulacji w przepisach Kodeksu spółek handlowych.

Sąd Najwyższy orzekający w głosowanym orzeczeniu słusznie uznał, że nieoddanie głosu przez ostatniego z członków rady nadzorczej przesądza o wadliwości uchwały. W omawianej sprawie, nawet gdyby statut nie zawierał takiego rozwiązania, samo niepowiadomienie członka organu nadzoru o prowadzeniu głosowania w trybie pisemnym, poprzez uchybienie obowiązkowi przesłania mu treści projektu uchwały, było wystarczające dla stwierdzenia wystąpienia sankcji nieważności wobec naruszenia art. 388 § 3 k.s.h.

Dopuszczalność uwzględnienia przez sąd zarzutu nieważności uchwały

Kolejnym problemem, który wymaga rozważenia, jest dopuszczalność uwzględnienia zarzutu nieważności uchwały rady nadzorczej, podnoszonego przez pozwaną, w sytuacji w której spółka nie dysponowała wyrokiem stwierdzającym nieważność uchwały. W skardze kasacyjnej podnoszony był argument niemożności podniesienia w sporze z zakresu prawa pracy zarzutu nieważności uchwały rady nadzorczej, skoro spółka nie dysponowała wyrokiem stwierdzającym, w trybie przepisów Kodeksu spółek handlowych, nieważność uchwały rady nadzorczej. Sąd Najwyższy nie podzielił tego poglądu, uznając, że zarzut nieważności uchwały został przez spółkę podniesiony skutecznie. Było to stanowisko słuszne, tym bardziej że nieważność uchwały rady nadzorczej została stwierdzona na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego, a nie Kodeksu spółek handlowych, który nie zawiera regulacji sankcji wadliwości uchwał rad nadzorczych spółek kapitałowych. W uzasadnieniu głosowanego wyroku Sąd Najwyższy słusznie powołał argument wskazujący na to, że przepisy Kodeksu spółek handlowych przewidują możliwość podniesienia zarzutu nieważności uchwały zgromadzenia wspólników, pomimo jej niezaskarżenia w przewidzianym trybie, dostrzegając zarazem, że tryb ten nie dotyczy uchwał rady nadzorczej.

W odniesieniu do uchwał rad nadzorczych spółek kapitałowych należy odrzucić możliwość stosowania w drodze analogii przepisów Kodeksu spółek handlowych o zaskarżaniu uchwał zgromadzeń (Sikorska-Lewandowska, 2013a, s. 125). Przeciwno temu przemawia wiele argumentów, przede wszystkim brak luki, która uzasadniałaby stosowanie analogii. Zgodnie z art. 2 k.s.h. należy stosować przepisy Kodeksu cywilnego, gdyż podejmowanie uchwał przez organy stanowi aspekt funkcjonowania spółki kapitałowej, a więc jest objęte

zakresem odesłania. Przesądzenie zaś, że uchwała stanowi czynność prawną, pozwala na stosowanie wprost przepisu art. 58 § 1 k.c. ustanawiającego sankcję nieważności. Stanowisko o dopuszczalności podniesienia zarzutu nieważności uchwały rady nadzorczej jest więc słuszne, a jego uzasadnienia należy poszukiwać w istocie i charakterze sankcji nieważności bezwzględnej, która obowiązuje *ex lege* i *ab initio*.

Należy zwrócić uwagę na aspekt podmiotowy zarzutu — w omawianej sprawie zarzut ten podniosła spółka jako pozwana w procesie o zapłatę wytoczonym przez byłego członka zarządu. W takim przypadku zarzut nieważności uchwały rady nadzorczej wraz z zarzutem nieważności umowy zawartej na podstawie tej uchwały — jako środek obrony pozwanej spółki zostały sformułowane prawidłowo. Zarzut jest środkiem obrony, a nie ataku, nie może być więc podnoszony przez powoda (por. Sikorska-Lewandowska, 2012, s. 69). Materiał dowodowy zgromadzony w aktach sprawy pozwalał sądowi na ocenę tego zarzutu, a więc w istocie na ocenę ważności uchwały rady nadzorczej. W doktrynie podniesiono, że w procesie cywilnym reguły dowodowe przeważają nad regułami konstrukcyjnymi decydującymi o istnieniu nieważności bezwzględnej; bez udanego postępowania dowodowego nikt „z urzędu” tą sankcją się nie zajmie (Łętowska, 2013, s. 1019). W omawianej sprawie zarzut nieważności uchwały został podniesiony skutecznie, a wobec stwierdzenia jego zasadności — rzutował na rozstrzygnięcie całej sprawy. Stwierdzenie nieważności uchwały rady nadzorczej skutkowało bowiem bezpośrednio stwierdzeniem nieważności umowy w przedmiocie zmiany umowy o pracę.

Blankietowość uchwały

Sąd Apelacyjny rozstrzygający sprawę w II instancji oraz Sąd Najwyższy zwrócić uwagę na blankietowość uchwały rady nadzorczej „w sprawie upoważnienia do ustalenia warunków wynagradzania i podpisania aneksu do umowy o pracę”. W treści tej uchwały zawarte było ogólnikowe upoważnienie przewodniczącego rady nadzorczej do ustalenia tylko bliżej niesprecyzowanej zmiany „warunków umowy o pracę”. W opinii sądu takie sformułowanie ze względu na nieprecyzyjność skutkowało nieważnością uchwały rady nadzorczej. Dodatkowo jeden z członków rady nadzorczej twierdził, że był przekonany, iż chodzi o upoważnienie do dokonania innej czynności prawnej niż następnie została dokonana (zmiana warunków pracy dla osoby, która została członkiem zarządu, nie zaś zawarcie aneksu zapewniającego wysoką odprawę). Niejasność sformułowań projektu uchwały, do tego — być może — mylne wyjaśnienia przewodniczącego rady nadzorczej mogły skutkować wprowadzeniem w błąd jednego z członków rady. Tego typu wada oświadczenia woli upoważniającego tego członka do powołania się na błąd skutkujący nieważnością złożonego oświadczenia woli, co również mogło mieć wpływ na ważność uchwały organu (Sikorska-Lewandowska, 2013a, s. 290). W orzecznictwie, w odniesieniu do uchwały rady nadzorczej spółdzielni podkreślono koniecz-

ność jasnego i jednoznacznego sformułowania treści uchwały oraz jej uzasadnienia, jeśli było wymagane (wyrok SA w Katowicach z 6.06.2006 r., I ACa 158/06, LEX nr 217195). Nadmierna ogólność, blankietowość treści została również uznana za wadę skutkującą nieważnością uchwały podjętej przez zgromadzenie spółdzielni jako sprzecznej z prawem (wyrok SA w Krakowie z 3.06.2015 r., I ACa 411/15, LEX nr 1753997).

Nieprecyzyjność treści uchwały oznacza, że nie można odwołać woli organu spółki kapitałowej wyrażonej w tej uchwale. Zgodnie z definicją sformułowaną w doktrynie, oświadczenie woli to takie zachowanie się podmiotu prawa, które w sposób dostateczny wyraża zamiar wywołania skutku prawnego w postaci ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku cywilnoprawnego (Wolter, Ignatowicz, Stefaniuk, 1998, s. 256). Oświadczenie woli stanowi więc najistotniejszy element czynności prawnej, gdyż zawiera ono przejaw decyzji. Skoro więc wyrażona w uchwale decyzja nie jest jasna i precyzyjna, należy uznać, że w istocie nie zawiera oświadczenia woli organu spółki, gdyż nie można go zidentyfikować. W tej sytuacji, skoro nie dochodzi do złożenia oświadczenia woli przez organ osoby prawnej, można uznać, że nie zostaje podjęta uchwała, a więc sąd powinien stwierdzić nieistnienie uchwały (Sikorska-Lewandowska, 2013, s. 323).

Nieistnienie uchwały nie jest sankcją, lecz dalej idącym niż nieważność stanem wadliwości, polegającym na braku zasadniczego substratu tej czynności prawnej w postaci oświadczenia woli. Co do zasady, sąd powinien w pierwszej kolejności rozważyć istnienie uchwały, gdyż przesądzenie jej istnienia otwiera dopiero możliwość badania jej ważności (Stefaniak, 2009, s. 70). Szersze omówienie tej tematyki znacznie przekracza ramy niniejszego opracowania. Zasygnalizować należy, że kategoria uchwał „nieistniejących” budzi wątpliwości w doktrynie (Szczurowski, 2007, s. 307; Kruszyński, 2008, s. 44; Tofel, 2007, s. 69; Sobolewski, 2009, s. 30 i n.; Sołtysiński, 2006, s. 9; Sołtysiński, 2007, s. 305 i n.; Cern, 2010, s. 69 i n.; Romanowski, 2011, s. 342 i n.), jak również nie jest jednoznacznie interpretowana w orzecznictwie (wyrok SN z 16.02.2005 r., III CK 296/04, OSNC 2006/2, poz. 31; wyrok SN z 12.05.2006 r., V CSK 59/06, LEX nr 200907; wyrok SN z 13.12.2007 r., I CSK 329/07, OSNC-ZD 2008/2, poz. 59; wyrok SN z 14.04.1992 r., I CRN 38/92, „Przegląd Prawa Handlowego” 1992/3, poz. 1). W omawianym orzeczeniu skład orzekający SN jednolicie zakwalifikował każde ze stwierdzonych uchybień uchwały za skutkujące jej nieważnością, nie sięgając do konstrukcji uchwał „nieistniejących”. Trzeba przyznać, że nie miało to żadnego znaczenia w zakresie skutków wyroku, a więc uznania aneksu do umowy o pracę za bezwzględnie nieważny ze względu na wadliwość działania organu reprezentującego spółkę — rady nadzorczej. W zasadzie to, czy wadliwość działania rady nadzorczej wyrażała się w podjęciu wadliwej uchwały przez ten organ, czy może niepodjęciu uchwały, nie miała znaczenia, gdyż w każdym z tych przypadków konsekwencją nieważności lub braku uchwały rady nadzorczej była nieważność umowy zawartej przez przewodniczącego rady nadzorczej działającego jako organ spółki, a więc w efekcie bezzasadność roszczeń powoda o wypłatę odprawy wywodzonych z treści tego aneksu.

Wadliwość działania przewodniczącego rady nadzorczej

Zgodnie z art. 379 § 1 k.s.h. w umowie pomiędzy spółką akcyjną a członkiem zarządu spółkę reprezentuje rada nadzorcza albo pełnomocnik powołany uchwałą walnego zgromadzenia. W doktrynie nie ma jednolitości wypowiedzi odnośnie do sposobu reprezentacji rady nadzorczej w umowach z członkami zarządu; prezentowane są stanowiska, zgodnie z którymi powinna ona działać *in gremio* (Bielecki, 2005, s. 38), oraz takie, że wymóg kolegialnego działania przy reprezentacji wymaga podjęcia uchwały (Opalski, 2006, s. 480). Uchwała może upoważniać jednego członka lub więcej członków rady nadzorczej do występowania w określonej czynności (Szumański, 2008, s. 716). Nie ulega zaś wątpliwości, że tylko rada nadzorcza działająca *in gremio* jako organ jest kompetentna do ustalenia warunków zatrudnienia członka zarządu, a więc konieczne jest podjęcie uchwały, gdyż w taki sposób — zgodnie z przepisami Kodeksu spółek handlowych — rada nadzorcza działa. Kwestia reprezentacji samej rady jest już wtórna; uchwała mogła zawierać upoważnienie dla wybranych członków rady nadzorczej lub tylko dla przewodniczącego do zawarcia umowy z członkiem zarządu. W wyroku z 23.07.2009 r., II PK 36/09, LEX nr 533075, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że czynności przewodniczącego rady nadzorczej powinny sprowadzać się wyłącznie do dokonywania czynności techniczno-prawnych polegających na zakomunikowaniu członkowi zarządu spółki oświadczenia woli pracodawcy-spółki (w imieniu której działa rada nadzorcza) zamiast rady nadzorczej występującej *in corpore*. Rada nadzorcza nie może przekazać na rzecz jednego wybranego członka całości kompetencji do dokonywania w imieniu rady wszelkich czynności faktycznych, prawnych i procesowych, takie upoważnienie uznano bowiem za obejście bezwzględnie obowiązujących przepisów prawa. Uznana za nieważną w tym wyroku uchwała rady nadzorczej miała charakter blankietowy, podobnie jak uchwała w przedmiocie dowolnej, nieokreślonej bliżej zmiany warunków zatrudnienia, jaka była przedmiotem rozstrzygnięcia w głosowanym orzeczeniu. Z tych przyczyn można stwierdzić, że upoważnienie dla przewodniczącego rady nadzorczej zawarte w spornej uchwale znacznie wykraczało

poza czynności techniczne, a wręcz pozwalało mu na pełną dowolność w ukształtowaniu treści stosunku pracy, co również skutkowało uznaniem tej uchwały za nieważną.

Uwagi końcowe

Za słuszne należy uznać wyrażone w uzasadnieniu głosowanej uchwały stanowisko, zgodnie z którym w sprawach z zakresu prawa pracy sądy pracy są uprawnione do weryfikacji ważności uchwały rady nadzorczej spółki kapitałowej w zakresie wymaganym do prawidłowego osądu sporu o świadczenia ze stosunku pracy członka zarządu takiej spółki, w szczególności do sprawdzenia ważności umocowania organu lub innej osoby wyznaczonej do dokonywania za spółkę — pracodawcę ważnych i skutecznych czynności w sprawach z zakresu prawa pracy. W szczególności, że w omawianej sprawie konieczna była weryfikacja ważności uchwały rady nadzorczej spółki akcyjnej, a więc takiej, która nie podlega zaskarżeniu w trybie przewidzianym w Kodeksie spółek handlowych, lecz w drodze powództwa z art. 189 k.p.c. Dopuszczalne było więc stwierdzenie bezwzględnej nieważności tej uchwały, pomimo braku odrębnego wyroku, także z urzędu, nie tylko na zarzut pozwanej spółki. Wynika to bowiem z istoty tej sankcji, która jest skuteczna *ex lege*, a jej zasięg jest nieograniczony czasowo oraz podmiotowo. Uchwała rady nadzorczej dotknięta była całym szeregiem uchybień, które skutkowały uznaniem jej za nieważną, a argumentacja przyjęta przez powoda, oparta na negowaniu skuteczności podniesienia przez spółkę zarzutu nieważności tej uchwały, nie mogła odnieść skutku. Uchwała rady nadzorczej została nie tylko podjęta w niewłaściwym trybie, z naruszeniem przepisu art. 388 § 3 k.s.h., a więc bez powiadomienia o głosowaniu pisemnym każdego z członków rady nadzorczej, co skutkowało niemożnością oddania głosu i nieważnością tej uchwały. Ponadto uchwała była wadliwa także w swej treści, ze względu na blankietowość sformułowań oraz przekazanie zbyt szerokich kompetencji przewodniczącemu rady nadzorczej, to zaś należy uznać za naruszenie przepisów prawa również skutkujące, w świetle art. 58 § 1 k.c., nieważnością uchwały.

Bibliografia

- Bielecki, M. (2005). Zasada kolegialnej reprezentacji spółki akcyjnej przez radę nadzorczą w umowach z członkami zarządu. *Przegląd Prawa Handlowego*, (3), 37–44.
- Bilewska, K. (2010). Przesłanki powzięcia uchwały rady nadzorczej spółki kapitałowej a jej zaskarżanie. *Monitor Prawniczy* (6), 303–311.
- Cern, G. (2010). Uchwały „nieistniejące” czy nieważne lub zaskarżalne? W: M. Modrzejewska (red.). *Prawo handlowe XXI wieku, czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji, Księga pamiątkowa ku czci Profesora Józefa Okolskiego (69–76)*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Czerniawski, R. (2004). *Kodeks spółek handlowych, przepisy o spółce akcyjnej. Komentarz*. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
- Gutowski, M. (2012). *Nieważność czynności prawnej*. Warszawa: C.H. Beck.
- Kidyba, A. (2017). *Kodeks spółek handlowych (t. 2). Komentarz do art. 301–633*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kruszyński, M. (2008). Uchwały nieistniejące. *Przegląd Prawa Handlowego*, (7), 44–51.
- Krysiak, A. (2018). W: Z. Jara (red.). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Krzekotowska, K. (1986). Charakter prawny uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni a uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli. *Palestra* (12), 38–45.

- Łętowska, E. (2013). Sankcje w prawie cywilnym — zarys problemu. *Monitor Prawniczy*, (19), 1016–1023.
- Marszałkowska-Krześ, E. (1998). Charakter prawny uchwały. *Przegląd Prawa Handlowego*, (6), 23–26.
- Opalski, A. (2006). *Rada nadzorcza w spółce akcyjnej*. Warszawa: C.H. Beck.
- Piekarski, M. (1960). Wpływ wad głosowania na ważność uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni. *Nowe Prawo* (12), 1604–1611.
- Piniór, P. (2010). Szczególne sposoby podejmowania uchwał przez radę nadzorczą. W: M. Modrzejewska (red.). *Prawo handlowe XXI wieku, czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji, Księga pamiątkowa ku czci Profesora Józefa Okolskiego (779–793)*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Popiołek, W. (2013). W: J. A. Strzępka (red.). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Orzecznictwo*. Warszawa: C.H. Beck.
- Radwański, Z. (2008). W: Z. Radwański (red.). *System Prawa Prywatnego (t. 2). Prawo cywilne — część ogólna*. Warszawa: C.H. Beck.
- Rodzinkiewicz, M. (2014). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: Lexis Nexis.
- Romanowski, M. (2011). Kilka uwag praktycznych na temat koncepcji uchwał nieistniejących. *Monitor Prawniczy*, (6), 342–344.
- Saczyko, M. (2014). Sprzeczność uchwały rady nadzorczej z umową albo statutem spółki kapitałowej. *Przegląd Prawa Handlowego*, (12), 49–53.
- Sikorska-Lewandowska, A. (2012). Zarzut nieważności uchwały zgromadzenia wspólników. *Glosa*, (2), 64–70.
- Sikorska-Lewandowska, A. (2013a). *Sankcje wadliwych uchwał rad nadzorczych spółek kapitałowych i spółdzielni*. Toruń: TNOiK.
- Sikorska-Lewandowska, A. (2013b). Sprzeczność uchwały rady nadzorczej ze statutem spółki lub spółdzielni. *Przegląd Prawa Handlowego*, (11), 42–46.
- Sobolewski, P. (2009). Kontrowersje wokół pojęcia nieistnienia i nieważności czynności prawnej. *Przegląd Prawa Handlowego*, (5), 30–38.
- Sołtysiński, S. (2006). Czy „istnieją” uchwały „nieistniejące” zgromadzeń spółek kapitałowych. *Przegląd Prawa Handlowego*, (1), 4–15.
- Sołtysiński, S. (2007). Rozważania o nieważnych i „nieistniejących” czynnościach prawnych ze szczególnym uwzględnieniem uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni. W: A. Brzozowski, W. Kocot, K. Michałowska (red.). *W kierunku europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Jerzemu Rajskiemu (305–326)*. Warszawa: C.H. Beck.
- Sołtysiński, S. (2010). W: S. Sołtysiński (red.). *System Prawa Prywatnego (t. 17B). Prawo spółek kapitałowych*. Warszawa: C.H. Beck.
- Sołtysiński, S., Opalski, A. (2010). Zaskarżanie uchwał zarządów i rad nadzorczych spółek kapitałowych. *Przegląd Prawa Handlowego*, (11), 4–18.
- Stefaniak, A. (2009). *Prawo spółdzielcze oraz ustawa o spółdzielniach mieszkaniowych*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Spółdzielni Pracy „Delta”.
- Szczurowski, T. (2007). Nieistniejące uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej. *Monitor Prawniczy*, (6), 303–308.
- Szumański, A. (2008). W: S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja. *Kodeks spółek handlowych (t. 3). Komentarz do artykułów 301–458*. Warszawa: C.H. Beck.
- Szwaja, A. (2013). W: S. Sołtysiński (red.). *Kodeks spółek handlowych. Spółka akcyjna. Komentarz do artykułów 301–490*. Warszawa: C.H. Beck.
- Tofel, M. S. (2007). Uchwały nieistniejące na gruncie kodeksu spółek handlowych. *Prawo Spółek*, (2), 69–82.
- Wolter, A., Ignatowicz, J., Stefaniuk, K. (1998). *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*. Warszawa: PWN.
- Wolter, A., Ignatowicz, J., Stefaniuk, K. (2018). *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Zapraszamy na naszą stronę internetową

www.marketingirynek.pl

